

Принципи адміністративно-правового регулювання відчуження військового майна

Михайло Михайлович Прохоренко¹, Медвідь Людмила Петрівна²

Опубліковано	Секція	УДК
30.09.2024	Право	342.951(351)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14838110>

Анотація. У статті розроблено класифікацію принципів режиму адміністративно-правового забезпечення процесу відчуження військового майна в Україні; удосконалено визначення поняття принципів; досліджено наукові концепції та підходи до визначення системи засад забезпечення адміністративно-правових режимів, на підставі чого систематизовано принципи забезпечення правового режиму військового майна в Україні; охарактеризовано відповідні засади.

Метою зазначеної статті є дослідження змісту та критеріїв класифікації принципів адміністративно-правового забезпечення режиму відчуження військового майна в Україні.

Автори приходять до висновку, що в основі забезпечення режиму адміністративно-правового забезпечення відчуження військового майна лежить система загальних і спеціальних принципів, які у більшості своїй належним чином не регламентовані в адміністративному законодавстві, а, швидше, вироблені судовою практикою або виходять із змісту положень з адміністративного законодавства.

Тому вважаємо за необхідне передбачити відповідну систему принципів окремою статтею в Законі України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України» що підвищить рівень її правового забезпечення та забезпечить правову визначеність.

Ключові слова: військове майно, принципи, захист, акти реалізації, відчуження, засади, правове регулювання, охорона.

Principles of administrative and legal regulation of alienation of military property

Abstract. The article developed a classification of the principles of the regime of administrative and legal support for the alienation of military property in Ukraine; the definition of the concept of principles has been improved; researched scientific concepts and approaches to defining the system of principles of ensuring administrative and legal regimes, on the basis of which the principles of ensuring the legal regime of military property in Ukraine were systematized; the corresponding principles are characterized.

¹ кандидат юридичних наук, доцент, начальник кафедри військового права та правоохоронної діяльності інституту стратегічних комунікацій Національного університету оборони України, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1471-9134>

² кандидат юридичних наук, доцент, дцент кафедри військового права та правоохоронної діяльності інституту стратегічних комунікацій Національного університету оборони України, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-0035-9748>

The purpose of this article is to study the content and classification criteria of the principles of administrative and legal support for the regime of expropriation of military property in Ukraine.

The authors come to the conclusion that the system of general and special principles, most of which are not adequately regulated in administrative legislation, but rather developed by judicial practice or come from the content of provisions of the administrative legislation.

Therefore, we consider it necessary to provide a corresponding system of principles as a separate article in the Law of Ukraine "On the legal regime of property in the Armed Forces of Ukraine", which will increase the level of its legal support and ensure legal certainty.

Keywords: military property, principles, protection, acts of implementation, alienation, principles, legal regulation, protection.

Вступ

Актуальність наукового дослідження. Адміністративно-правовий режим відчуження військового майна в Україні сьогодні характеризується рядом обмежень. Необхідність встановлення таких обмежень для забезпечення національної безпеки та підтримання обороноздатності країни, що потребує посилення контролю та централізованого управління матеріально-технічним забезпеченням та використанням матеріальних ресурсів Збройних Сил України.

За умови військової агресії Російської Федерації особливо важливим є додержання принципів забезпечення адміністративно-правового режиму відчуження військового майна. Актуальність теми наукового дослідження зумовлена також недостатністю вивчення системи принципів правового забезпечення режиму відчуження військового майна в Україні, у зв'язку з суттєвими змінами у діючому законодавстві, що у поєднанні з необхідністю здійснення комплексного наукового аналізу зазначеного питання підкреслює важливість та актуальність обраної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі елементи адміністративно-правового забезпечення реалізації принципів адміністративного права досвідчували такі науковці як: О. В. Адабаш, Д. М. Бахрах, В. Р. Баккало, Л. Р. Біла, С. О. Іванов, І. О. Гайдамака, І. В. Логінов, С. И. Перевунько, В. П. Ольховець, та багато інших. Проте на даному етапі відсутні комплекси наукові дослідження, присвячені проблематиці класифікації принципів забезпечення адміністративно-правового режиму відчуження військового майна в Україні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою зазначеної статті є дослідження змісту та критеріїв класифікації принципів адміністративно-правового забезпечення режиму відчуження військового майна в Україні.

Для виконання поставленої мети наукового дослідження необхідно виконати наступні завдання:

детермінувати категорію принципів;

дослідити наукові концепції та підходи до визначення принципів адміністративно-правового забезпечення правового режиму;

на основі результатів зазначених досліджень визначити принципи адміністративно-правового забезпечення режиму відчуження військового майна в Україні та дати їх детальну характеристику.

Результати

В основі правового забезпечення суспільних відносин, які виникають та розвиваються в державі лежать окремі керівні положення та ідеї, які в теорії держави і права отримали назву в принципів. За визначенням науковців, принципи – це керівні ідеї, що характеризують правовий зміст, правову сутність і соціальне призначення, які діють у сфері правового забезпечення та поширюється на усіх суб'єктів та прямо

сформульовані в законодавстві або формуються на основі аналізу його загального змісту [1, с.110; 2,с.114]. Інші науковці, зокрема Коренцов О. І., вважають, що правові принципи – це основні правові ідеї, які визначають зміст і спрямованість правових норм і мають ознаки системності, взаємоузгодженості, універсальності, стабільності, об'єктивної визначеності, загальнозначущості та нормативності. [2, с. 114].

Отже, принципи є основоположною керівною ідеологією, яка відображає загальну тенденцію національного становлення, суспільні цінності та правові цінності, є основою національної правової системи.

В адміністративному праві принципами вважаються деякі вихідні положення конкретних правових норм, що регулюють адміністративні правовідносини, це основні керівні вказівки та норми діяльності, що регулюють адміністративні правовідносини. [3].

Отже, принципи адміністративно-правового регулювання є галузевими принципами, які втілюють керівну ідеологію адміністративного права. Тобто особливість цих принципів полягає в тому, що вони визначають основні положення у сфері адміністративних правовідносин і використовують адміністративно-правові норми для правового забезпечення зазначених правовідносин.

З позиції Д. Сандерсона (Sanderson, D., & Singh, A. (2021)), принципи адміністративно-правового регулювання формують окрему систему, до якої відносять принцип законності, принцип верховенства права, обов'язкової участі суб'єкта владних повноважень, публічного владного ухвалення управлінських рішень, відповідальності органів державної влади за незаконні дії або бездіяльність, особливий порядок розгляду спорів у сфері публічного управління та ін. [4, с. 418].

Обґрунтований висновок щодо класифікації адміністративно-правових принципів дає Виноградова Н.Л. Науковець зазначає, що існування різноманітних способів класифікації та систематизації принципів державного управління пов'язане, насамперед, з невизначеністю самого поняття «принципи державного управління», його змістовним відношенням до загальнонаукового та конкретного права. та його прикладне застосування, по-друге, ця проблема значною мірою зумовлена певною неоднозначністю трактування основних категорій державного управління, оскільки трактування самого феномену державного управління є досить широким. [6, с. 11].

Задля досягнення змісту категорії принципів режиму адміністративно-правового забезпечення відчуження військового майна, а також розробки їх класифікації необхідно з'ясувати основні характеристики зазначеного режиму.

Так, Н. Ментух (Nataliya Feliksimivna Mentukh, Oksana Romanivna Shevchuk, Verbitska Mariana Vasylivna, Kuz Tetiana Volodymyrivna (2023)), виходячи з поняття та змісту адміністративно-правового режиму, визначає такі його основні ознаки:

встановленню відповідного адміністративно-правового режиму як правило передуює прийняття індивідуального правозастосовчого акту;

встановлюється з метою забезпечення національної безпеки у будь-якій сфері суспільної діяльності;

режимні правові норми, як правило, передбачають ряд обмежень;

за додержанням режимних правил повинні обов'язково наглядати компетентні посадові особи, органи або організації;

характерною є обов'язкова мета запровадження зазначеного режиму, відповідно до якої усі дії, спрямовані на її досягнення;

імперативний характер правовідносин;

за порушення режимних норм, до правопорушників застосовують заходи примусу [5, с.76].

Вищезазначене дозволяє сформулювати поняття принципів режиму адміністративно-правового забезпечення відчуження військового майна як встановлені

в адміністративному законодавстві або зумовлені змістом його основних положень, вихідні керівні начала та ідеї, на яких ґрунтується порядок обігу об'єктів права власності, які перебувають на закріплені за в/ч Збройних Сил України, а також порядок їх відчуження та списання.

У науці адміністративного права недостатню увагу приділено питанням класифікації принципів адміністративно - правового забезпечення режиму військового майна ряд науковців розглядає лише окремі аспекти зазначеного питання.

Зокрема, В. Терзієв (Terziev, Venelin. (2020)) зокрема, вказує на такі основні принципи фінансового забезпечення військ:

наукові методи визначення потреб у фінансуванні;

фінансова централізація;

відповідність порядку фінансового забезпечення змісту завдань, які покладаються на ЗСУ як у мирний, так і у військовий час;

максимальна економічність і ефективність;

цільове використання бюджетних коштів;

відповідність загальнодержавним вимогам бюджетного законодавства та казначейського обслуговування кошторисів бюджетних установ;

планування;

відповідальність [7, с. 134].

Законодавство України визначає основні засади формування та забезпечення адміністративно-правового устрою військового майна України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України» [8], «Про Збройні Сили України» [9], «Про організацію оборонного планування» [10], «Про державне оборонне замовлення» [11], Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок обліку, зберігання, списання та використання військового майна у Збройних Силах» [12] та ін.

Аналіз окремих нормативно-правових актів дозволяє класифікувати принципи адміністративно-правового забезпечення процесу відчуження військового майна в Україні за такими критеріями.

За джерелами походження:

— встановлені в положеннях адміністративного законодавства:

принцип диференційованого підходу до визначення складових елементів військового майна зокрема відповідно до положень ст. 1 Закону України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України» [8]

правовий режим окремих видів військового майна визначається спеціальним законодавством, зокрема, що стосується зброї, земельних ділянок, об'єктів нерухомості;

принципи централізованого управління та контролю за забезпеченням правового режиму військового майна зокрема відповідно до ст. 2 Закону «Про правовий режим майна у Збройних Силах України» [8] усі рішення щодо обігу військового майна можуть прийматися кабінетом Кабінетом Міністрів України за виключенням обмежень, які встановлені законодавством, тобто військові частини та інші органи військового командування не можуть самостійно ухвалювати рішення щодо відчуження військового майна;

принцип виключності функціонального та цільового використання військового майна, зазначений принцип закріплено у ст. 3 згаданого Закону, він передбачає, що військові частини можуть використовувати військове майно виключно за його функціональним та цільовим призначенням;

принцип спеціального обліку, зберігання, інвентаризації, списання та відчуження військового майна передбачений частиною другою статті 3 закону України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України» [8];

принцип застосування програми цільового методу з метою забезпечення ефективного та оптимального використання державних ресурсів;

принцип паралельності та системності процесів оборонного планування, що передбачає колегіальний характер прийняття рішень;

принцип безперервності та циклічності управління процесом оборонного планування;

принцип адекватності та сучасності вжиття заходів захисту національних інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз у військовій сфері;

принцип гарантованості науково-методичного, організаційно-технічного, матеріального, інформаційного та фінансового забезпечення реалізації державних програм та планів у сфері оборонної політики держави та забезпечення їх ефективної реалізації;

принцип демократичного публічного контролю над об'єктами права власності збройних сил України та інших військових формувань;

— принципи, які прямо не закріплені у нормах адміністративного законодавства, проте виходять із змісту його норм або вироблення судової практикою:

принцип наукової обґрунтованості, достатності, повноти та економічної доцільності, який означає, що планування військового замовлення в Збройних Силах здійснюється на підставі економічно обґрунтованих наукових планів, з метою повного забезпечення їх потреб, які є достатніми для забезпечення військової готовності та обороноздатності країни;

принцип обмеженого доступу до інформації про якісний та кількісний склад військового майна, зумовлений необхідністю додержання норм законодавства про державну таємницю в зазначеній сфері;

принцип постійного централізованого та відомчого контролю за дотриманням законодавчо встановленого порядку відчуження військового майна;

принцип повного державного фінансування збройних сил України за рахунок коштів державного бюджету;

принцип суворого обліку військового майна, а також постійної звітності щодо його поточного стану та порядку розпорядження ним.

Наступним критерієм класифікації є класифікація за змістом правових принципів:

організаційно-правові принципи та принципи, на яких ґрунтується порядок та спосіб організації відповідного адміністративно-правового режиму відчуження військового майна, зокрема управління, централізованість, публічність, суворий облік та звітність аналіз, плановість.

функціонально-правові принципи – це принципи, які визначають порядок та основи функціонування суб'єктів адміністративно-правового режиму забезпечення відчуження військового майна: цільового використання військового майна, заборони самовільного відчуження майна, а також несанкціонованого передання його користування іншими особами

За сферою застосування:

загальні принципи стосуються всього адміністративно-правового режиму військового майна: законності, плановості, централізованого управління, персональної відповідальності за порушення встановленого режиму військового майна, дотримання законодавства про державну таємницю тощо;

спеціальні принципи, пов'язані з окремими елементами або аспектами правового режиму управління військовим майном: спеціальні процедури розпорядження окремими видами військового майна, особливі процедури використання військової техніки, включаючи зброю, тощо.

Висновки

Результати проведеного наукового дослідження, висвітлені у зазначеній статті, показують, що в основі забезпечення режиму адміністративно-правового забезпечення відчуження військового майна лежить система загальних і спеціальних принципів, які у

більшості своїй належним чином не регламентовані в адміністративному законодавстві. Тому вважаємо за необхідне передбачити відповідну систему принципів окремою статтею в Законі України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України» що підвищить рівень її правового забезпечення та забезпечить правову визначеність.

Список використаної літератури:

1. Кучинський Ю.Д. Класифікація принципів забезпечення адміністративно-правового режиму військового майна в Україні. REVISTA ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ "SUPREMAȚIA DREPTULUI". 2017. №2 с. 109 - 113

2. Коренцов О. І. Примусове вітчуження майна в умовах правового режиму воєнного стану: адміністративно-правовий аспект / О. І. Коренцов // Integracja szkolnictwa wyższego prawniczego Ukrainy z europejsk№ przestrzeni№ edukacyjn№ – wyzwania bezpieczeństwa wewnkrznego w czasie stanu wojennego : materiaiy z Międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej, Jomia, Kharkyw, 15.02.2023 r. – Jomia : MANS w Jomiu, 2023. – Pp. 113–117.

3. Forcible Alienation of Property Under Martial Law: The Nature And Peculiarities of Legal Regulation URL: <https://everlegal.ua/en/forcible-alienation-of-property-under-martial-law-the-nature-and-peculiarities-of-legal-regulation> (Дата звернення 27.10.2023 р.)

Sanderson, D., & Singh, A. (2021). Why Is Aboriginal Title Property if It Looks Like Sovereignty? Canadian Journal of Law & Jurisprudence, 34(2), 417-460. doi:10.1017/cjlj.2021.13

Nataliya Felikissimivna Mentukh, Oksana Romanivna Shevchuk, Verbitska Mariana Vasylivna, Kuz Tetiana Volodymyrivna., (2023). Ensuring Information Security: Comparative Legal Aspect. Central European Management Journal, 31(3), 74–87. Retrieved from https://journals.kozminski.cem-j.org/index.php/pl_cemj/article/view/917

Виноградова Н. Л. Сучасні підходи до систематизації принципів у теорії державного управління в контексті змістовного аналізу поняття «принцип» [Електронний ресурс]. / Н. Л. Виноградова // Державне будівництво. – 2008. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2008_1_21.

Terziev, Venelin. (2020). Principles of financial provision of the military forces. 133-139. Retrieved from: [https://www.researchgate.net/publication/343536701 Principles of financial provision of the military forces/citation/download](https://www.researchgate.net/publication/343536701_Principles_of_financial_provision_of_the_military_forces/citation/download)

Про правовий режим майна у Збройних Силах України: Закон України від 21.09.1999 № 1075-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 48. – Ст. 407.

Про Збройні Сили України: Закон України від 06.12.1991 № 1934-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 9. – Ст. 108.

10. Про організацію оборонного планування: Закон України від 18.11.2004 № 2198-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 4. – Ст. 97.

11. Про державне оборонне замовлення: Закон України від 03.03.1999 № 464-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 17. – Ст. 111.

12. Про затвердження Положення про порядок обліку, зберігання, списання та використання військового майна у Збройних Силах: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2000 р. № 1225 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 32. – Ст. 1366.